

وزارت امور اقتصادی و دارایی
معاونت امور اقتصادی

عنوان :

بررسی ویژگی های اجتماعی و اقتصادی
نیروی کار عرضه شده در میادین کار (غیر رسمی)
شهر کرمانشاه

محقق :

فتح الله حقانی

تیرماه ۱۳۸۴

چکیده:

امروزه یکی از مهم ترین مسایل کشورهای د رحال توسعه مشکل بیکاری می باشد. این مشکل در کشور جمهوری اسلامی ایران و استان کرمانشاه نیز مورد توجه جدی است. در کنار مشکل بیکاری وجود تعداد زیادی کارگران میدانی در شهر کرمانشاه نمادی از فقر مشکلات معیشتی این افراد می باشد. همچنین وجود این افراد در میدان های شهرنازیبایی را برای کرمانشاه ایجاد نموده است.

بررسی موضوع کار میدانی می تواند د رچارچوب مطالعات بخش غیر رسمی اقتصاد مورد توجه قرار گیرد.

در تحقیق حاضر ویژگی های اقتصادی واجتماعی کارگران میدانی شهر کرمانشاه مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. این مطالعه از نوع زمینه یابی بودهداده های آن به روش پرسشنامه گرد آوری شده است. نمونه تحقیق با استفاده از روش سهمیه بندی پیشنهاد شده توسط حسن پاشا شریفی تعیین ونتایج تحقیق در واقع توصیف وتجزیه وتحلیل داده ها با استفاده از جداول ونمودارهایی است که به وسیله ی نرم افزار SPSS استخراج گردیده است.

خلاصه یافته های این تحقیق بیانگر آن است که کارگران میدانی از نظر معیشتی وضعیت دشواری داشته ونیازمند توجه جدی برای تأمین نیازهای معیشتی وهمچنین فراهم شدن شغل پایدار وبا ثبات می باشد.

فصل اول:

کلیات تحقیق

مقدمه (۱-۱)

نیروی کار در بخش غیررسمی یک ذخیرهٔ عظیم را تشکیل می دهد. این نیروی عظیم می تواند در شرایط رونق جذب بخش مدرن اقتصاد شده، به رشد کمک نماید و خود نیز از مزایای شرایط رونق بهره مند گردد و البته در شرایط رکود نیز همچنان در بخش غیررسمی فعالیت بنماید. اما این موضوع از نظر اجتماعی چندان ساده نیست. وجود تعداد زیادی از مردم فقیر، که در پی یافتن کاری روزانه (هرچند با مزد کم) به میدان های شهرها می آیند علامت هشدار است برای برنامه ریزان و دولتمردان جامعه. زیرا اینان در شرایطی بسیار سخت به تولید کالا و خدمات می پردازند بدون آنکه فعالیت آنها به رسمیت شناخته شود.

هم چنین فعالیت این گروه در آمارهای رسمی به ثبت نمی رسد، اینان از حمایت قانون برخوردار نیستند، تحت پوشش بیمه نمی باشند و خود و خانواده هایشان در بدترین شرایط زندگی می کنند. حسن این گروه هنوز آن است که به بزه های اجتماعی روی نیاورده اند و حاضرند هر چند سخت اما شرافتمندانه کار کنند. در کشور جمهوری اسلامی ایران، شهرهای زیادی وجود دارد که گروهی از این نوع کارگران را هر روز به نمایش می گذارند. از جمله این شهرها، کرمانشاه مرکز استان کرمانشاه می باشد. که گاه کارگران میدانی آن در روزهای سرد (دمای غیر قابل تحمل ۱۵ درجه زیر صفر) از صبح تا شب به دنبال یافتن کاری، درآمدی و لقمه ای نان برای خانواده، نیروی کار خود را در میدانی شهر عرضه می نمایند و این منظره ای نامطلوب ارائه می کند.

بنا به دلایلی که در متن گزارش تحقیق بیان می گردد، این مطالعه ویژگی های اجتماعی- اقتصادی، نیروی کار عرضه شده در میدین شهر کرمانشاه را در زمستان ۱۳۸۳ مورد بررسی قرار داده است.

این گزارش شامل پنج فصل می باشد.
در فصل اول کلیات تحقیق ارائه گردیده
فصل دوم به بررسی ادبیات موضوع پرداخته
در فصل سوم روش شناسی تحقیق آمده
فصل چهارم یافته های تحقیق را در بر گرفته
و در فصل پنجم نتایج تحقیق و پیشنهادهای تحقیق ارائه گردیده است.

۲-۱) تعریف مسأله

امروزه یکی از مهم ترین مشکلات مورد توجه جوامع و اقتصادهای در حال توسعه مشکل بیکاری می باشد. برای مقابله با این مشکل دولت ها اقدامات مختلفی انجام داده و می دهند. اما در کنار بیکاری ، وجود تعداد قابل توجهی نیروی کار که به طور غیر رسمی و بدون حمایت کار می کنند از نظر پنهان نمی باشد. این گروه از کارگران با کارهای روزانه ، اتفاقی و ناپایدار درآمد اندکی را کسب می نمایند تا معیشت فعلی خود را به سختی بگذرانند و هیچ امیدی برای بهبود وضع خود در آینده ندارند.

سامان دادن این ذخیره نیروی کار علاوه بر تأمین معیشت فعلی، می تواند امید به زندگی بهتر در آینده را نیز به آنها نوید دهد اما قبل از هر گونه اقدامی داشتن اطلاعات درست از ویژگیها و وضعیت این گروه ضروری می باشد. بنابراین در این تحقیق ویژگی های اجتماعی و اقتصادی نیروی کار عرضه شده در میدین کار شهر کرمانشاه مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

۳-۱) ضرورت و اهمیت مسأله تحقیق

کار، شغل، درآمد و دسترسی به تأمین شرافتمندانه نیازهای انسانی مورد تأکید همه ادیان آسمانی و مکاتب بشری بوده است. بخش عمده ای از مبارزه پیامبران و مصلحان دینی در طول تاریخ، نجات مردم از دست شرایط سخت و ناملایم حاکم بر زندگی آنها بوده است. مکاتب سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بشری نیز همگی در پی رساندن بشر به وضع مطلوب زندگی بوده اند. اقتصاد سرمایه داری، متمرکز و... به دنبال حداکثر کارایی برای زندگی بوده اند و در نهایت خود را آنگونه تعدیل نموده اند که حق داشتن حداقل های غذا، پوشاک، مسکن، آموزش، تفریح، بهداشت و درمان و ... برای همگان امروزه اصلی پذیرفتنی شده است.

در این میان تأمین کار و شغل مناسب که بتواند نیازهای مادی و معنوی انسان را تأمین نماید مورد توجه قانونگذاران و دولتمردان همه کشورها می باشد. با این وجود در بسیاری از کشورها مخصوصاً کشورهای در حال توسعه این مطلوب حاصل نشده است. در کشور ما نیز مشکل بیکاری همچنان گریبانگیر اقتصاد و جامعه است. همراه با مشکل بیکاری، نبود سیستم مناسب تأمین اجتماعی، تحمل بیکاری را برای مردم بسیار سخت نموده تا جایی که افراد بیکار برای تأمین معیشت حاضر می شوند تن به هر نوع کاری بدهند.

در برخی از مطالعات تجربی رابطه بین بیکاری و بزه های اجتماعی از قبیل سرقت، قتل، فحشا، قاچاق مواد مخدر و ... مثبت و مستقیم نشان داده شده است. با این حال تعداد زیادی از نیروی کار وجود دارند که با وجود مشکلات سخت معیشتی، مرتکب بزه نشده و برای تأمین حداقل های مورد نیاز زندگی خود و خانواده به میادین کار مراجعه نموده و در شرایط بد حاضر به کار هستند. اما بسیاری اوقات شانسی برای یافتن کار نداشته و بعد از یک روز خسته کننده بدون کار و درآمد راهی محلهای سکونتشان (و نه لزوماً خانه هایشان) می شوند. این افراد جزئی از نیروی کار شاغل در بخش غیررسمی اقتصاد هستند که برای نخستین بار این مفهوم در گزارشی از سوی هیأت اعزامی سازمان بین المللی کار I.L.O به کنیا در سال ۱۹۷۲ منعکس گردید.

در این گزارش آمده است که مسئله عمده در کشورهای در حال توسعه ای چون «کنیا» بیکاری نیست بلکه وجود تعداد بسیار زیادی فقیر در حال کار است که در شرایط بسیار سخت کالا و خدمات تولید می کنند اما به رسمیت شناخته نشده، در آمارهای دولتی ثبت نگردیده و از حمایت قانون و مقررات بهره مند نیستند. این هیأت معتقد بود در صورت پشتیبانی و حمایت قانون بخش غیررسمی توان ایفای نقش فعال تری در تأمین فرصت های شغلی دارد^۱.

وجود نیروی کار عرضه شده در میادین غیررسمی کار در کشور جمهوری اسلامی ایران و به ویژه در شهر کرمانشاه پژوهشگر را بر آن داشت که ویژگی های این دسته از کارگران را مورد مطالعه قرار داده و با ارائه یافته های تحقیق پیشنهادهایی را برای سامان دادن این گروه ارائه نماید. لازم به ذکر است که دغدغه ی طرح چنین موضوعی مبتنی بر حس نوع دوستی و برای تحقق اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (بند ۱۲ اصل سوم، ذیل اصل بیست و هشتم، اصل بیست و نهم، اصل سی و یکم و بندهای ۱، ۳، ۲ و ۴ اصل چهل و سوم) می باشد.

۴-۱) اهداف تحقیق

اهداف کلی این طرح عبارتند از:

- الف) شناخت ویژگی های اجتماعی نیروی کار عرضه شده در میادین کار شهر کرمانشاه.
- ب) شناخت ویژگی های اقتصادی نیروی کار عرضه شده در میادین کار شهر کرمانشاه.
- ج) ارائه راهکارهایی برای سامان دهی نیروی کار عرضه شده در میادین کار شهرها.

^۱ - علاءفر، صدیقه (۱۳۷۹)، خود اشتغالی، تهران، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.

۵-۱) سؤالات تحقیق

این تحقیق به دنبال یافتن ویژگی های اجتماعی و اقتصادی نیروی کار عرضه شده در میداین کار شهر کرمانشاه می باشد. بنابراین به طور کلی این تحقیق در پی پاسخ گویی به دو سؤال زیر می باشد:

الف) نیروی کار عرضه شده در میداین کار شهر کرمانشاه دارای چه ویژگی های اجتماعی هستند؟ در ذیل این سؤال ویژگی هایی مانند ترکیب سنی، سواد، مهارت فنی و حرفه ای، وضعیت تأهل، تعداد فرزند، بار تکفل، وضعیت مهاجرت، وضعیت سکونت، سواد پدر و مادر و ... بررسی می شود.

ب) نیروی کار عرضه شده در میداین شهر کرمانشاه دارای چه ویژگی های اقتصادی هستند؟ در ذیل این سؤال نوع کار در میدان، تعداد روزهای کار، درآمد روزانه در میدان، مخارج ماهیانه و ... مورد بررسی قرار می گیرد.

۶-۱) تعریف واژه ها و اصطلاحات

الف) **کار:** کار کوششی است قانونی، فکری یا جسمی به منظور تولید کالا و خدمات با دریافت پاداش که خود نیز بر انسان اثر می گذارد.^۲

ب) **بیکاری:** وضعیتی که فرد در آن با مزدهای رایج مایل به کار کردن باشد اما کاری نیابد.

ج) **عرضه نیروی کار در میداین کار:** تعداد افرادی که برای به دست آوردن کار روزانه به محل های تجمع کارگران (مانند میدان ها، کنار خیابان های بزرگ و ...) مراجعه می نمایند و در صورت وجود کار به انجام آن مشغول می شوند.

^۲ -حاجی زاده میمندی، مسعود (۱۳۷۷)، جامعه شناسی کار، تهران، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.

۷-۱) حدود تحقیق

در این تحقیق ویژگی های اجتماعی و اقتصادی نیروی کار عرضه شده در میادین شهر کرمانشاه (شامل میدان ۱۵ خرداد، میدان نواب صفوی و میدان سرچشمه) مورد مطالعه قرار گرفته است. بنا به شرایط خاص زمانی داده های پرسشنامه این تحقیق مربوط به زمستان سال ۱۳۸۳ (دی ماه) می باشد. بنابراین از این تحقیق انتظار می رود شاخص های مربوط را برای نیروی کار عرضه شده در میادین شهر کرمانشاه ارائه نماید و به خاطر توصیفی بودن تحقیق در مورد تعمیم نتایج آن باید احتیاط آمیز رفتار شود.

۸-۱) محدودیت های تحقیق

در جریان این کار تحقیقی پیش بینی می شد دو مشکل مهم پیش آید که با اقدامات به عمل آمده تأثیری بر نتایج تحقیق نداشت.

الف) پیش بینی می شد که به خاطر پایین بودن سطح سواد، پرسش شوندگان نتوانند پرسشنامه را تکمیل نمایند. برای رفع این مشکل از پرسشگر آموزش دیده استفاده گردید.

ب) آزمودنی ها چون در جستجوی کار به میدان می آمدند پیش بینی می شد که برای پاسخ گویی به پرسشنامه وقت کافی نداشته و اعتنا نمایند. این مشکل نیز با حضور پرسشگر طی روزهای متعدد در محل تجمع کارگران مرتفع گردید.

فصل دوم

۲) مروری بر ادبیات موضوع تحقیق

۲-۱) اهمیت کار و تأمین اجتماعی در اسلام

اساساً هر فرد مسئول است که با اراده و تلاش خود نیازهایش را تأمین نماید. اسلام در تعالیم خود گدایی و سر بار بودن را محکوم نموده و بر سخت کوشی تأکید می نماید. پیامبر (ص) سفارش نموده است که مسلمانان گدایی نکنند «از مردم چیزی نخواه»^۳ و تأکید نموده است که «هیچ درآمندی بهتر از درآمد حاصل از تلاش خود فرد نیست»^۴.

خلیفه دوم این تعلیم اسلامی را به گونه ای سمبلیک چنین بیان داشته است: «نباید هیچ یک از شما تلاش برای تأمین معاش باز ایستد و بگوید خدایا! معاش مرا برسان، زیرا از آسمان طلا و نقره نخواهد بارید»^۵

البته در اسلام از فرد انتظاری بالاتر از این می رود. انتظار می رود او نه تنها برای تأمین معاش و رفاه خود بکوشد بلکه در هر کار بامسئولیتی که به او واگذار می شود به بهترین شیوه سعی و تلاش بنماید. پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «خداوند دوست دارد که اگر کسی کاری را انجام داد، آن را کامل انجام دهد»^۶ در حقیقت بدون به کارگیری حداکثر تلاش مسلمانان برای بهره برداری بهینه از استعدادهای خدادادی، اهداف مادی و معنوی جامعه اسلامی کاملاً تحقق نخواهد یافت.

اما با وجود اینکه مسئولیت اساسی فرد است که به خود تکیه نموده و تلاش نماید، نیروهای بازار لزوماً به صورت خودکار این بستر را فراهم نمی نمایند. یعنی ممکن است فرد بیشترین سعی و تلاش را به عمل آورد ولی در عملکرد بازار به او پاداش مناسب داده نشود. بنابراین وظیفه دولت اسلامی آن است که در هدایت و تنظیم اقتصاد نقش مثبتی ایفا نماید تا اهداف سالم اجتماعی تحقق یابد. در این راستا بعضی از اقتصاددانان حوزه اقتصاد اسلامی وظایفی را برای دولت اسلامی

^۳ - ابو داوود سجستانی، سنن ابی داوود، عیسی البابی الحلبي (۱۹۵۲)، قاهره، ج ۱، ص ۳۸۲.

^۴ - محمد بن یزید بن ماجه قزوینی، سنن ابن ماجه، عیسی البابی الحلبي، ۱۹۵۲، قاهره، ج ۲ ص ۷۲۳.

^۵ - طنطاوی، علی و ناجی، ۱۹۵۹، دمشق، دارالفکر.

^۶ - یوسف بن علی القرطبی، جامع بیان العلم و الحکمه، مدینه، المکتبه العلمیه، بی تا، ج ۱، ص ۶۲.

(با تکیه بر دولت رفاه بودن آن) بر شمرده اند، برای مثال دکتر محمد عمر چپ را مشاور اقتصادی آژانس پولی عربستان سعودی و ظایف اقتصادی دولت را به صورت زیر فهرست نموده است:^۷

- ۱- ریشه کن کردن فقر و ایجاد شرایط اشتغال کامل و نرخ بالای رشد
- ۲- تثبیت قیمت واقعی پول
- ۳- حفظ قانون و برقراری نظم
- ۴- تأمین عدالت اجتماعی و اقتصادی
- ۵- ایجاد سیستم مناسب تأمین اجتماعی و فراهم کردن زمینه ی توزیع متعادل درآمد و ثروت

۶- هماهنگ کردن روابط بین المللی و تأمین دفاع ملی

در این نگرش کارگر به دلیل مشارکت در تولید استحقاق دریافت مزدی عادلانه دارد و استثمار او برای کارفرمای مسلمان ناروا و نامشروع می باشد. علاوه بر این کارگر نباید به کارهای بسیار سخت یا در شرایط نامناسب به کار گمارده شود مگر آنکه مخاطرات ناشی از سختی کار برای او جبران گردد. بنابراین تعیین حداقل دستمزد، تعیین ساعات کار هفتگی، ایجاد شرایط مساعد و مناسب برای کار، اتخاذ تدابیری برای مقابله با مخاطرات کار و تسهیل کار برای کارگران با روح تعالیم اسلام سازگاری دارد و این می تواند با ایفای نقش مثبت دولت به انجام برسد. از نظر عمر چپرا، اسلام بر عدالت در توزیع تأکید داشته و در نظام خود برنامه ای را می گنجاند که در بردارنده ی پنج عنصر اساسی است.^۸

- ۱- انجام اقداماتی برای آموزش و سپس کمک به بیکارانی که در جستجوی کاری متناسب با توان خود هستند.

۲- ایجاد سیستم پرداخت پاداش علانه به افراد شاغل

^۷ - پرفسور خورشید احمد، ۱۹۸۰، مطالعاتی در اقتصاد اسلامی، ترجمه محمد جواد مهدوی ۱۳۷۴، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، مقاله دکتر عمر چپرا تحت عنوان «دولت رفاه اسلامی و نقش آن در اقتصاد»
^۸ - همان منبع

۳- انجام اقدامات اجباری در جهت بیمه علیه بیکاری و خطرات شغلی، پرداخت مستمری کهولت و اعانه به بازماندگان افراد تهی دست

۴- کمک به کسانی که به علت کهولت، ناتوانی و معلولیت ذهنی یا جسمی نمی توانند معاش خود را تأمین نمایند.

۵- جمع آوری و توزیع زکات و اجرای دستورات اسلامی در زمینه ی تقسیم دارایی افراد متوفی به منظور تسریع در توزیع درآمد و ثروت در جامعه ی اسلامی، به گونه ای که به بیان قرآن «(ثروت) میان توانگران شما دست به دست نگردد» (حشر/۷)

براساس مطالب پیش گفته دولت اسلامی وظیفه دارد در تأمین حداقل معاش برای همگان ایفای نقش نماید. این امر باعث خواهد شد تا افراد جامعه ی اسلامی بتوانند به مسایلی فراتر از تأمین معیشت فکر نموده و از استعدادها و ظرفیت خود به بهترین صورت بهره برداری نمایند. در غیر این صورت وجود تعداد بسیار زیادی فقیر و فقیر در حال کار چهره ی زشتی برای جامعه فراهم نموده و گوارایی معیشت برای دیگران را نیز تحت تأثیر قرار می دهد. علاوه بر این وجود تعداد زیادی فقیر در جامعه بسترهای لازم را برای رفتارهای ناهنجار فراهم نموده و در نهایت بر رفاه جامعه تأثیر منفی خواهد گذاشت.

۲-۲) اهمیت کار و معیشت در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

همانطور که در قوانین اساسی کشورهای مختلف بحث کار و تأمین معیشت از اهمیت برخوردار است، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز در اصول مختلف به این موضوع پرداخته و به آن اهمیت به سزایی داده است.

دلیل بررسی مفهوم کار و معیشت در قانون اساسی آن است که بدانیم آیا مشکلات موجود در این زمینه اساساً محصول قانون اساسی می باشد یا انحراف از اجرای قانون اساسی. اگر مشکل مربوط به قانون اساسی باشد نمی توان انتظار بهبود سریع آن را داشت ولی در صورتی که ناشی از

انحراف باشد می توان ساز و کارهایی در نظر گرفت که به وسیله ی آن قانون اساسی اجرایی شده و این مشکل نیز برطرف گردد به بیان سیاوش پرواز:^۹ «قانون اساسی صورت تثبیت شده ی حقوق ملت و مبادی حکومت است که نهایتاً معیارهای ارزشی حاکم بر هر جامعه را نشان می دهد. با اجرای قانون اساسی نظام جامعه سامان می یابد و قوام سالم رابطه ی نهادهای دولتی با هم و هم چنین با مردم ضامن اجرای آن است و اعراض از این پیوستگی و هماهنگی شیرازه ی جامعه را از هم می گسلد».

در اینجا ابتدا اصول و بندهای قانون اساسی در ارتباط با موضوع را بیان نموده و سپس به بررسی آنها می پردازیم.

۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضائل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی (بند یک اصل سوم)

۲- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه های مادی و معنوی (بند ۹ اصل سوم)

۳- پی ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه. (بند ۱۲ اصل سوم)

۴- هر کس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت مؤظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید. (اصل بیست و هشتم)

۵- برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و

^۹ - پرواز، سیاوش، ۱۳۳۷، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات اورست.

مراقبت های پزشکی به صورت بیمه و غیره حقی است همگانی. دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند. (اصل بیست ونهم)

۶- داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است. دولت مؤظف است با رعایت اولویت برای آنها که نیازمندترند به خصوص روستانشینان و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم کند. (اصل سی و یکم)

۷- اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابط زیر استوار می شود:

۱- تأمین نیازهای اساسی: مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه (بند ۱ اصل چهل و سوم)

۲- تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه های خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق درآورد... (بند ۲ اصل چهل و سوم)

۳- تنظیم برنامه اقتصادی کشور به صورتی که شکل و محتوا و ساعات کار چنان باشد که هر فرد علاوه بر تلاش شغلی، فرصت و توان کافی برای خودسازی معنوی، سیاسی و اجتماعی و شرکت فعال در رهبری کشور و افزایش مهارت و ابتکار داشته باشد. (بند ۳ اصل چهل و سوم)

۴- رعایت آزادی انتخاب شغل، و عدم اجبار افراد به کاری معین و جلوگیری از بهره کشی از کار دیگری (بند ۴ اصل چهل و سوم)

با توجه به اصول قانون اساسی که بیان‌گر دید حق همگان است که از یک معیشت مطمئن و امن برخوردار باشند. برخورداری از این حق در نهایت منجر به امنیت اجتماعی شده و زمینه را برای بهره‌برداری هر چه بیشتر از ظرفیت‌های کشور فراهم می‌نماید. آنچه قابل ملاحظه است آن است که در رابطه با اشتغال نیروی انسانی این اصول به درستی اجرا نشده است. وجود تعداد بسیاری از کسانی که در شرایط بسیار بد برای تأمین لقمه نانی در جستجوی کار هستند و از هیچ حمایتی برخوردار نیستند روی آشکار عدم اجرای اصول بیان‌شده قانون اساسی می‌باشد. مطالعه چگونگی اجرای این اصول می‌تواند راهنمای خوبی برای در پیش گرفتن شیوه مناسب در این راستا باشد.

۳-۲) اهمیت کار در پیشرفت فردی

در طول تاریخ شاید هیچ کس تردید نداشته است که یکی از مهم‌ترین عوامل تشکیل‌دهنده موفقیت هر فرد در زندگی، کار و تلاش جدی، منظم، آگاهانه و همراه با برنامه‌ریزی می‌باشد. با وجود تأکید مطالعات تجربی بر دخالت وضعیت خانوادگی، اوضاع سیاسی و اقتصادی جامعه، شانس و تصادف و... در پیشرفت فردی، به نظر می‌رسد نقش و جایگاه اجتماعی هر فرد بیشتر حاصل کار و کوشش اوست. سعدی شیرازی می‌گوید:

روستا زادگان دانشمند به وزیر پادشاه رفتند
پسران وزیر ناقص عقل به گدایی به روستا رفتند
هم چنین می‌گوید:

نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود
مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد

از این نوع مطالب در متون ادبی زیاد است و همه بر اهمیت کار در پیشرفت فردی صحه می‌گذارند.

دکتر مسعود حاجی زاده میمندی می‌گوید: «کاری که متناسب با توانایی‌های جسمی و روحی فرد انتخاب شود، فرد در آن مهارت آموخته و رضایت از کار نیز برایش فراهم می‌شود.

این نوع کار علاوه بر تأمین نیازهای مراتب مختلف، زمینه تحرک اجتماعی را فراهم خواهد نمود»^{۱۱}

۴-۲) اهمیت کار در توسعه اقتصادی

از بعد نیازهای اساسی توسعه یک جامعه بر اساس میزان و درجه ی برآورد نیازهای اساسی افرادش سنجیده می شود. استریتن در این رابطه چنین اظهار داشته است: «توسعه یعنی نوگرایی و مدرن شدن. مدرن شدن یعنی تغییر زندگی انسان و تغییر خود انسان. توسعه یعنی بهبود ابعاد مرتبط به هم، سطح و میزان محصول و درآمد ملی، شرایط تولید، سطح زندگی (تغذیه، مسکن، بهداشت و آموزش) شرایط و محیط کار، نهادها و سیاست ها»^{۱۲}

در این رابطه کار کردن جدی، منظم و با برنامه ریزی می تواند در توسعه کشورها نقش اساسی داشته باشد. از نظر حسین عظیمی نیز معمولاً برای دست یابی به توسعه اقتصادی پنج عامل مورد توجه قرار می گیرد: ۱- فرهنگ ۲- آموزش تخصصی ۳- انباشت سرمایه ۴- نظام اقتصادی مناسب ۵- حفظ ثبات نظام^{۱۳}

با نگاهی به این عوامل به نظر می رسد فراهم شدن آنها حاصل انجام کار دقیق، جدی و مستمر می باشد.

۵-۲) اهمیت کار در توسعه اجتماعی

منظور از توسعه اجتماعی دست یابی به شرایطی است که امکان تأمین سلامت جسمی و روانی، مشارکت اجتماعی، احساس آزادی و عدالت را فراهم نماید. توسعه اجتماعی مکمل توسعه اقتصادی است. بدون شک تحقق توسعه اجتماعی و دست یابی به استانداردهای بالای زندگی نیازمند کار و تلاش زیاد، جدی و با کیفیت می باشد.

^{۱۱} - حاجی زاده میمندی، مسعود، ۱۳۷۷، جامعه شناسی کار، تهران، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.

^{۱۲} - طاهری، شهنام، ۱۳۷۸، توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، تهران، انتشارات هستان.

^{۱۳} - عظیمی، حسین، ۱۳۷۱، مدارهای توسعه نیافتگی در اقتصاد ایران، تهران، نشر نی.

اما بدون یک سری عوامل زمینه ساز، تحقق توسعه ناشی از کار و تلاش بعید به نظر می رسد. شولتز می گوید: «برای اکثر مردم جهان سوم، توسعه یعنی رفع فقر و محرومیت و تأمین حداقل معاش. برای فردی که علیرغم تلاش و کوشش مستمر خود و خانواده اش، مجبور است با حداقل مواد غذایی و کمترین امکانات آموزشی و درمانی سازگاری پیدا کند، توسعه فقط یک آرزوست، طبیعی است که پژوهشگران در چنین جوامعی با صدها سؤال مبهم و گاه بدون پاسخ روبه رو گردند»^{۱۴}

۶-۲) نحوه پیدایش واژه بخش غیررسمی

«در بسیاری از نقاط جهان سوم، بیکاری وضعیتی تجملی است که کمتر کسی می تواند از آن برخوردار باشد. به علت نبود بیمه بیکاری و دیگر انواع تأمین اجتماعی، اگر کسی نتواند کار رسمی پیدا کند، به بخش غیررسمی وارد می شود»^{۱۵}

«آیا ارتش ذخیره مردم بیکار یا کم کار شهرهای بزرگ نظیر اکرا، نقشی انفعالی و بیهوده دارد یا آنکه فعالیت های غیررسمی آنها قادر است بر درآمد فقرا بیفزاید؟»^{۱۶}

اکثر اقتصاددانان معرفی بخش غیررسمی را به هارت نسبت می دهند که در سال ۱۹۷۳ در مورد فرصت های درآمدی در بخش غیررسمی و بیکاری در مناطق شهری کشور غنا مقاله ای نوشت. اما در واقع قبل از او دیگران در این مورد سخن گفته اند. در سال ۱۹۶۹ رینولدز^{۱۷} مدلی معرفی نمود که در آن دو بخش شهری وجود داشت. یکی از این دو بخش را خدمات مبادله ای نام نهاد که متشکل از کسانی بود که در خیابان ها، پیاده روها و کوچه پس کوچه ها به اموری از قبیل دست فروشی، نقاشی، آرایش گری، واکس زنی و ... می پرداختند.

^{۱۴} - شولتز، تئودور، سرمایه گذاری در نیروی انسانی و توسعه، محمود متوسلی، ۱۳۷۰، تهران، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی.

^{۱۵} - بینفلدوگادفری ۱۹۷۵، به نقل از جی جی توماس و سایرین، اقتصاد غیررسمی، منوچهر نوربخش و کامران سپهری ۱۳۷۶، تهران، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی.

^{۱۶} - کیت هارت، به نقل از جی جی توماس، همان منبع.

^{۱۷} - به نقل از همان منبع.

با وجود این می توان گفت که سازمان بین المللی کار (I.L.O) از مؤثرترین عوامل برای مطالعه بخش غیررسمی اقتصاد بوده است. در اجلاس ۱۹۶۷، در برنامه اشتغال جهانی سازمان بین المللی کار، پیشنهاد تشکیل هیأت هایی جهت مطالعه ی علت بیکاری در کشورهای مختلف ارائه گردید.

نخستین مأموریت در این زمینه در کلمبیا (۱۹۷۰)، بعد از آن در سریلانکا (۱۹۷۱) و سپس در کنیا (۱۹۷۲) انجام شد. مطالعه ی هیأت اعزامی به کنیا به دلیل تغییر تمرکز بحث از بیکاری به اشتغال قابل توجه بود. در گزارش این هیأت چنین آمده است که به نظر، مسأله اصلی، مسأله اشتغال است نه بیکاری، یعنی گذشته از بیکاران که درآمدی ندارند گروه بزرگتری وجود دارد که فقرای دارای کار نامیده می شوند.^{۱۸} این تغییر دید ناشی از آن بود که در کشورهایی که بیمه بیکاری وجود ندارد به ندرت کسی توان مالی آن را دارد که بتواند به طور کامل بیکار بماند. هیأت بررسی کننده دریافت که گروه زیادی از جوانان مهاجر روستایی توان جذب شدن در بخش مدرن را ندارند زیرا نیاز به کارگر غیرماهر بسیار کم شده و این امر سبب گردیده است تا آنان به بخش غیررسمی وارد شوند. بخشی که فعالیت های آنان دور از چشم بوده، در آمارها منظور نشده و تحت حمایت قوانین و مقررات دولتی قرار نمی گیرد.

این هیأت تخمین زد که حدود ۳۰ درصد شاغلین شهری در بخش غیررسمی فعالیت می کنند. ویژگی های بخش غیررسمی از نظر سازمان بین المللی کار به صورت زیر معرفی شده است:

- ۱- سهولت ورود به آن
- ۲- اتکاء آن به منابع داخلی
- ۳- خانوادگی بودن مالکیت کارگاه
- ۴- کوچک و محدود بودن فعالیت ها
- ۵- کاربر بودن روش های تولید و تکنولوژی مورد استفاده

^{۱۸} - علاءفر، صدیقه (۱۳۷۹)، خوداشتغالی، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.

۶- کسب مهارت خارج از سیستم رسمی آموزشی و مدارس

۷- وجود بازار فاقد کنترل و رقابتی

اما کیت هارت فعالیت های دو بخش رسمی و غیررسمی را به صورت زیر تقسیم بندی نموده است.

الف) راه های کسب درآمد در بخش رسمی

۱- حقوق و دستمزد بخش عمومی

۲- حقوق و دستمزد بخش خصوصی

۳- پرداخت های انتقالی نظیر حقوق بازنشستگی و بیمه بیکاری

ب) راه های کسب درآمد غیررسمی (به صورت مشروع و قانونی)

۱- فعالیت های اصلی و فرعی نظیر کشاورزی، باغبانی، مقاطعه کاری ساختمانی و فعالیت های وابسته به آن، صنعت کاری، کفاشی، خیاطی و تولید مستقل انواع نوشابه.

۲- مؤسسات با سرمایه نسبتاً زیاد با فعالیت هایی نظیر ساختمان سازی، حمل و نقل، احتکار کالا، اجاره داری.

۳- واحدهای کوچک توزیع مانند کارگزاران بازار، بازرگانان کوچک، دست فروشان، باربران، دلال ها و ...

۴- خدمات دیگر مانند نوازندگی، رخت شویی، واکسی، آرایش گری، نخاله بری شبانه و ...

۵- پرداخت های انتقالی بخش خصوصی نظیر هدایا، گدایی و ...

ج) راه های کسب درآمد غیررسمی به صورت نامشروع و غیرقانونی

۱- جیب بری، خرید اموال مسروقه، رباخواری، شرخری، موادمخدر، روسپی گری،

رشوه خواری، اخاذی و ...

۲- انتقالات، درآمدهایی نظیر جیب بری، راه زنی، دزدی مسلحانه، اختلاس، دستبرد به اموال، قمار و ...^{۱۹}

بخش غیررسمی فقط مورد توجه اقتصاددانان نیست. بلکه توسط انسان شناسان، جغرافی دانان و جامعه شناسان نیز مورد مطالعه قرار گرفته است. البته نظرات آنها تا حدودی با نظرات اقتصاددانان متفاوت می باشد.

تجزیه و تحلیل جدید در مورد بخش غیررسمی، دارای محتوای اجتماعی-سیاسی بوده و منتقدین طبقه بندی اقتصاد به دو بخش رسمی و غیررسمی در مورد علت و دامنه وسعت بخش غیررسمی پاسخ سیاسی ذیل را ارائه نموده اند:

«برای بسیاری از مردم اعتبار این مفهوم نسبت به کاربرد سیاسی آن، در مرتبه دوم اهمیت قرار دارد. به عبارت دیگر از نظر آنان مفهوم بخش غیررسمی از این جهت ساخته شده است که زمینه مساعد برای کاربرد سیاست های سازمان های جهانی و برخی دولت ها فراهم آید. به این ترتیب به نظر می آید بخش غیررسمی زمینه را مساعد می نماید تا بدون لطمه زدن به اغنیا بتوان به فقرا کمک نمود و راهی برای کاهش فشارهای موجود برای توزیع مجدد ثروت و درآمد یافت و عطش روشنفکران برای وجود ثبات اقتصادی و سیاسی را فرو نشاند»^{۲۰}

توماس و همکاران وی معتقدند به علت وجود مشکلات، دست یابی به اطلاعات چارچوبی به هنگام از بخش غیررسمی که از طریق بررسی های مفصل و دامنه دار جمع آوری شده باشد غیرممکن است و به همین جهت معمولاً اینگونه اطلاعات از طریق بررسی های موردی که توسط برخی از محققین انجام می شود به دست می آید. البته از اینگونه بررسی ها می توان اطلاعات مفیدی در مورد ساختار و ویژگی های بخش غیررسمی کسب نمود.

هم چنین آنها می گویند که مطالعه اطلاعات عملی در مورد بخش غیررسمی راجع به چند موضوع توجه بیشتری دارد. اول، تخمین های مختلف بخش غیررسمی. دوم، ساختار بخش

^{۱۹} - به نقل از منبع قبل (جی جی توماس)

^{۲۰} - جی جی توماس و همکاران، همان منبع.

غیررسمی از نظر سن، جنس، تحصیل و ... و سوم کاربرد اطلاعات این بخش جهت ارزیابی پیشنهادات ارائه شده.

از نظر آنها دولت ها می توانند از بخش غیررسمی به عنوان خنثی کننده بیکاری استفاده نمایند. زیرا سرمایه سرانه در بخش غیررسمی بسیار کمتر از بخش رسمی است و سرمایه گذاری در این بخش بیشتر از بخش رسمی اشتغال را می افزاید. دولت ها می توانند با کاهش کاغذبازی و با هزینه ای اندک باعث تشویق این بخش گردند. هر چند که عده ای معتقدند تشویق فعالیت های پنهان به نوعی به قهقرا بردن بخش رسمی است اما برخی دیگر معتقدند داشتن کاری هر چند کوچک و کم درآمد در بخش غیررسمی بهتر از بیکاری و بی درآمدی است.

۲-۷) یک الگوی مطالعه نیروی کار در اشتغال غیررسمی^{۲۱}

رالف هوسمن (۲۰۰۳) آماردان برجسته سازمان بین المللی کار I.L.O برای استاندارد نمودن اطلاعات بازار کار غیررسمی یک پرسشنامه را پیشنهاد داده است. هدف او دستیابی به یک معیار پذیرفته شده در سطح بین المللی برای جمع آوری اطلاعات بخش غیررسمی می باشد تا بتوان به وسیله آن کشورهای مختلف را با هم مقایسه نمود.

هوسمن مشکل معیار مقایسه اطلاعات بخش غیررسمی را ناشی از موارد زیر می داند:

الف) تفاوت بین پایه ها و اصول آمارگیری در مطالعات.

ب) تفاوت بین فعالیت های اقتصادی مورد بررسی مخصوصاً شمول یا عدم شمول فعالیت های کشاورزی.

ج) تفاوت میان معیارهای مورد استفاده در مطالعات بخش غیررسمی مثلاً نسبت اشتغال به سرمایه گذاری.

د) تفاوت میان نقاط مورد استفاده برای اندازه گیری اشتغال.

^{۲۱} - Hussmanns,Ralf,۲۰۰۳,A labour force Servey module on informol employment _ http:// W.W.W.Altavista/Informal Labour market.

- ه) شمول یا عدم شمول کارگرانی که به وسیله خانوارها به کار گرفته شده اند.
- و) شمول یا عدم شمول کسانی که به عنوان شغل دوم در بخش غیررسمی فعال هستند.
- ز) شمول یا عدم شمول افرادی که در فعالیت های فنی و تکنولوژیک کار می کنند.
- ح) محدودیت سن برای افرادی که در بخش غیررسمی کار می کنند.
- ط) تفاوت مربوط به دوره های زمانی گردآوری داده ها.
- ی) تفاوت میان منابع داده ها.
- ک) تفاوت ناشی از حوزه جغرافیایی بررسی ها.
- هوسمن در پایان مقاله ی خود می گوید که در مطالعات بازار کار معمولاً می توان اطلاعات زیر را از شاغلین بخش غیررسمی به دست آورد.
- ویژگی های اجتماعی و جمعیت شناسی مانند: سن، جنس، وضعیت تأهل، روابط فرد و خانواده، تحصیلات، محل اقامت (مناطق شهری، روستایی و ...)
 - ویژگی های خانوار از قبیل تعداد افراد خانوار، نوع خانوار و ...
 - ساعات کار و درآمد.
 - صنعتی که در آن فعالیت می کنند، شغل و موقعیت در فعالیت.
 - سایر ویژگی های شغلی از قبیل کار تمام وقت یا پاره وقت، دوام شغل (دائمی، هم زمان، فصلی، موقت و ...)
- وی در پایان تعدادی سؤال را برای تکمیل اضافه می نماید و معتقد است که در بررسی های بخش غیررسمی باید مطالعه شوند.

الف) پرسشنامه برای مدیران مؤسسات

- ۱- در محل فعالیت شما با احتساب خودتان چند نفر کار می کنند؟ (اگر مدیر بیش از یک مؤسسه را اداره می کند تعداد افرادی که معمولاً در بزرگ ترین مؤسسه کار می کنند گزارش شود)

- ۲- در مؤسسه شما چند نفر کار می کنند؟ (به تفکیک زن و مرد)
- ۳- آیا فعالیت ها و مؤسسه شما به ثبت رسیده است؟
- ۴- مؤسسه شما برای فعالیت در چه زمینه ای ثبت شده است؟
- ۵- مؤسسه شما برای پرداخت مالیات چگونه اقدام می نماید؟

ب) پرسشنامه برای کارمندان و کارگران

- ۶- آیا کارمند دولت هستید؟ در مؤسسه دولتی؟ یا غیرانتفاعی؟ یا NGO یا انجمن و ... فعالیت می کنید؟
- ۷- شما در کدام یک از سازمان های قانونی شاغل هستید؟ الف) شرکت سهامی عام ب) شرکت با مسئولیت محدود ج) شرکت تعاونی ثبت شده د) مشارکت معمولی ه) مالکیت شخصی و) سایر نام ببرید ز) نمی دانم
- ۸- در چه نوع مؤسسه ای کار می کنید؟ الف) کارخانه ب) بانک یا شرکت بیمه ج) تجاری د) شرکت های پیمان کاری ه) بیمارستان یا مدرسه و) شرکت مهندسی، معماری، حقوقی، مطب پزشکی و.... ز) کشاورزی، مغازه کوچک، گاراژ، رستوران و انجام خدمات ح) سایر، نام ببرید
- ۱۰- اساساً شما انجام کار در چه جایی را به عهده دارید؟
- ۱۱- آیا با مدیر خود قراردادی نوشته اید؟
- ۱۲- اگر شما بیمار یا مجروح شوید و نتوانید کار کنید آیا به شما مبلغی برای زمان استراحت پرداخت می شود؟
- ۱۳- آیا غیر از مزد معمول سالانه به شما مبلغی پرداخت می گردد؟
- ۱۴- (برای خانم ها) اگر حامله شوید این احتمال وجود دارد که شغلتان را از دست دهید؟
- ۱۵- آیا کارفرما حق بیمه شما را می پردازد؟ یا از حقوق شما می کاهد؟

۱۶- آیا ممکن است کارفرما بدون هیچ توضیحی شما را اخراج نماید؟

البته تقریباً همه پرسش‌ها دارای پاسخ چندگزینه‌ای هستند که برای پرهیز از اطاله آورده

نشده است.

۸-۲) بیکاری و آسیب‌های اجتماعی آن در کرمانشاه

در سال ۱۳۷۹ اولین همایش توسعه اجتماعی استان کرمانشاه برگزار گردید. در میان مقالات ارائه شده در همایش دکتر حسین بنی فاطمه مقاله‌ای تحت عنوان «بیکاری و آسیب‌های اجتماعی آن در استان کرمانشاه»^{۲۲} ارائه نمود. از آنجا که هم از نظر موضوعی و هم از نظر جغرافیایی این مقاله به موضوع تحقیق حاضر نزدیک است به بررسی آن می‌پردازیم.

در این مقاله بیکاری، اشتغال کاذب و عواقب اجتماعی آن در شهر کرمانشاه مطالعه گردیده است. در قسمت اول مقاله تئوری‌های مختلف در مورد جمعیت فعال از نظر اقتصادی، اشتغال و بیکاری و ... مورد بررسی قرار گرفته است. در این بررسی بنی فاطمه نتیجه می‌گیرد که وضعیت بیکاری در ایران در اکثر موارد با تعاریف اقتصاددانان سازگار نمی‌باشد. چرا که بیکاری‌های موجود در ایران بیشتر از نوع فلاحی و بیکاری پنهان شهری بوده و با بیکاری خاص سیستم سرمایه‌داری که در بحران‌های اقتصادی به وجود می‌آید متفاوت است.

در قسمت دوم به بررسی روند شهرنشینی در تاریخ ایران و هم‌چنین کرمانشاه پرداخته است و در قسمت سوم نتیجه یک تحقیق پیمایشی ارائه گردیده است. در این تحقیق که نمونه آن از بیکاران جویای کار انتخاب شده است سن، جنس، انگیزه‌های بیکاری، سواد، مسایل و مشکلات خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی بیکاران مورد بررسی قرار گرفته و ارتباط بین بیکاری و مشکلات اجتماعی مطالعه گردیده است.

از نظر دکتر بنی فاطمه زندگی فرد بیکار دارای دو ویژگی عمده می‌باشد^{۲۳}:

^{۲۲} - بنی فاطمه حسین، ۱۳۷۹، «بیکاری و آسیب‌های اجتماعی آن در کرمانشاه» همایش توسعه اجتماعی، استانداری کرمانشاه.

^{۲۳} - همان منبع

۱- ویژگی اقتصادی که در نداشتن درآمد و پس انداز کافی، مبارزه دائم و غالباً کم نتیجه برای تأمین معاش، پذیرفتن مشاغل بی ثبات (که انجام آن به مهارت نیاز ندارد)، به این در و آن در زدن برای سیر کردن شکم، فروش لوازم خانه، گرفتن وام از رباخواران و ... نهفته است.

۲- ویژگی اجتماعی و روانی که در تمایلات و رفتارهای ضد اجتماعی، توسل به زور و خشونت در جامعه و خانه و ... چهره می نمایاند. به گونه ای که نسبت قابل توجهی از افراد نمونه اعلام نموده اند که به خاطر بیکاری همیشه در خانه اختلافاً و درگیری دارند. او اعلام می نماید که بین مدت بیکاری و میزان اختلافاً خانوادگی رابطه مستقیم وجود دارد و هر چه مدت بیکاری بیشتر باشد شدت اختلافاً نیز بیشتر است.

از نظر وی بیکاری هم چنین عاملی است برای ارتکاب جرایم مختلف از جمله سرقت، جیب بری و ... وی اظهار می دارد که میان بیکاری و اعتیاد نیز رابطه ای مستقیم وجود دارد. دکتر بنی فاطمه با توجه به آمار اشتغال و بیکاری در استان کرمانشاه بیان می نماید که یکی از عوامل عمده بیکاری افراد باسواد در کرمانشاه عدم آموزش صحیح و مرتبط با نیازهای اقتصادی- اجتماعی جامعه به طور کلی و کرمانشاه به طور اخص می باشد. به طوری که ۴۷ درصد از بیکاران باسواد مورد مطالعه وی مدرک راهنمایی و متوسطه داشته و بیشتر علاقه مند به انجام کارهای فنی حرفه ای و تولیدی بوده اند که به خاطر ضعف ساختارهای تولید و صنعت در کرمانشاه امکان ارائه چنین اشتغالی مقدور نبوده است. از نظر بنی فاطمه مدرک تحصیلی این افراد سند توجیهی بوده است تا آنان از روستاها به شهر مهاجرت نمایند.

بررسی ادبیات موضوع کار در بخش غیررسمی اقتصاد نشان می دهد تا کنون موضوع کارگران میدانی و ساماندهی آنان مورد توجه مطالعات قرار نگرفته است. لذا در تحقیق حاضر ویژگی های کارگران میدانی در شهر کرمانشاه مورد بررسی قرار می گیرد.

۹-۲) مروری بر وضعیت اشتغال و بیکاری در کشور و استان کرمانشاه

بر اساس آخرین آمارهای موجود جمعیت کشور در سال ۱۳۸۲ «۶۶,۷» میلیون نفر بوده است که ۴۳/۷۴۶ میلیون نفر یعنی ۶۵/۶ درصد در سن فعالیت (۱۵ تا ۶۴ سال) و ۲۱ میلیون نفر یعنی ۴۸ درصد را جمعیت فعال تشکیل داده اند. از جمعیت فعال ۱۸,۶۲۷ میلیون نفر یعنی ۸۸/۷ درصد شاغل و ۲,۳۷۳ میلیون نفر یعنی ۱۱/۳ درصد بیکار بوده اند.^{۲۴}

در سال یاد شده (۱۳۸۲) جمعیت استان کرمانشاه ۱۹۱۶۵۶۲ نفر بوده است که ۱۵۸۰۰۸۰ نفر یعنی ۸۲/۴ درصد ۱۰ ساله و بالاتر و ۶۰۰۴۳۰ نفر یعنی ۳۸ درصد را جمعیت فعال تشکیل داده اند. از جمعیت فعال استان در سال ۱۳۸۲، ۵۲۶۵۷۷ نفر یعنی ۸۷/۷ درصد شاغل و ۷۳۸۵۳ نفر یعنی ۱۲/۳ درصد بیکار بوده اند.^{۲۵}

طبق گزارش رسمی وزارت کار و امور اجتماعی^{۲۶}، در سال ۱۳۸۲، ۱۰۴۹۵۹۶ نفر برای جستجوی شغل در مراکز خدمات اشتغال و کاریابی های غیر دولتی مجاز ثبت نام نموده اند که از این میان ۴۲۲۵۱۱ نفر یعنی ۴۰/۲۵ درصد و ۶۲۶۷۰۱ نفر یعنی ۵۹/۷ درصد مرد بوده اند و جنسیت ۳۸۴ نفر اعلام نگردیده است.

این در حالی است که بخش های مختلف اقتصادی در سال ۱۳۸۲ فقط ۱۲۲۵۸۶ نفر یعنی ۱۱/۶۸ درصد از کل جویندگان کار را استخدام نموده اند ترکیب استخدام شدگان نشان می دهد ۲۲۸۹۴ نفر یعنی ۱۸/۷ درصد زن و ۹۹۰۷۰ نفر یعنی ۸۰/۸۰ درصد مرد بوده اند. و در مورد جنسیت ۶۲۲ نفر اظهار نظر نشده است.

وضعیت به کار گماری و استخدام جویندگان کار در کل کشور حاکی از آن است که بازار کار کشور احتمالاً دارای یک بخش غیر رسمی بزرگ است. اگر چه بخش های مختلف اقتصادی از طرق مختلف نسبت به استخدام نیروی کار اقدام می کنند.

^{۲۴} - بانک مرکزی ج. ا. ا.، گزارش اقتصادی و ترازنامه، ۱۳۸۳.

^{۲۵} - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کرمانشاه، گزارش اقتصادی و اجتماعی استان، ۱۳۸۳.

^{۲۶} - اداره کل هدایت نیروی کار، معاونت برنامه ریزی و سیاست گذاری اشتغال، وزارت کار و امور اجتماعی، ۱۳۸۳.

در استان کرمانشاه نیز در سال ۱۳۸۲، ۱۷۰۰۷ نفر در مراکز اشتغال استان برای جستجوی شغل ثبت نام کرده اند که ۸۰۳۹ نفر یعنی ۴۷/۲۷ درصد زن و ۸۹۶۸ نفر یعنی ۵۲/۷۳ درصد مرد بوده اند.

این در حالی است که بخش های مختلف اقتصادی فقط ۱۱۰۴ نفر یعنی ۶/۵ درصد کل کارجویان رسمی استان را استخدام نموده اند، از نظر جنسیتی ۲۳/۶۴ درصد زن و ۸۴۳ نفر یعنی ۷۶/۳۶ درصد مرد بوده اند.

اطلاعات فوق حاکی از آن است که میان عرضه و تقاضای رسمی نیروی کار در کشور و هم چنین در استان کرمانشاه شکاف جدی وجود داشته و این شکاف به صورت نسبی برای زنان شدیدتر است. به بیان دیگر می توان گفت وقتی که نیروی کار نمی تواند در بخش رسمی به کار مناسب دست یابد به ناچار راهی بخش غیر رسمی می شود و در آن جا به کار مشغول می گردد و یا همچنان بیکار می ماند.

متأسفانه به دلیل ماهیت پنهان و پراکنده ی نیروی کار در بخش غیر رسمی، نمی توان به صورت قاطعانه و یا با احتمال قوی در مورد آمار آن اظهار نظر کرد. با این وجود و با توجه به مراکز عمده ی تجمع کارگران غیر رسمی در میادین کار شهر کرمانشاه (۱۵ خرداد، سرچشمه، نواب صفوی و...) می توان گفت در شهر کرمانشاه حدود ۲۰۰۰ نفر (مرد) به صورت غیر رسمی و در میادین به جستجوی کار (ونه شغل) می پردازند. در تعمیم این تخمین به جمعیت استان، انتظار می رود حدود ۴۰۰۰ نفر در استان کرمانشاه از طریق میادین کار غیر رسمی به عرضه نیروی کار خود اقدام کنند. البته این تخمین شامل کسانی نمی شود (زن و مرد) که از طریق آشنایان و بدون حضور در میادین به کار مشغول می گردند و یا به کارهای غیر رسمی دیگر مانند کوپن فروشی، دست فروشی، دوره گردی و... مشغول هستند.

فصل سوم

روش شناسی تحقیق

۱-۳) مقدمه

برای انجام هر کار تحقیقی لازم است ابتدا روش تحقیق مناسب آن تعیین گردد. روش مورد استفاده در این تحقیق، روش زمینه یابی یا پیمایشی می باشد. برای توضیح بیشتر روش به طور خلاصه مطالبی از دکتر حسن پاشا و خانم نسترن شریفی نقل می گردد.^۱ هدف تحقیق زمینه یابی در وهله نخست توصیف وضعیت موجود است. پژوهشگر زمینه یابی، آنچه را که هست توصیف می کند.

در بیشتر موارد نمونه هایی را که به دقت از جامعه انتخاب می شوند مطالعه می کنند و از روی خصایص نمونه به استنباط پارامترهای جامعه می پردازند. با استفاده از زمینه یابی های نمونه ای، ... مورد بررسی قرار می گیرد و چگونگی واقعیت های اجتماعی و ... تبیین می گردد. واقعیت های اجتماعی شامل جنس، درآمد، وابستگی سیاسی و مذهبی، پایگاه اجتماعی- اقتصادی، سن، تحصیلات، شغل، و مانند این ها است.

از نظر حسن پاشا شریفی تحقیق زمینه یابی شامل مراحل زیر است:

- ۱- مشخص کردن و روشن ساختن مسأله تحقیق
 - ۲- انتخاب و ساختن ابزار تحقیق شامل یکی از: مصاحبه حضوری، پرسشنامه پستی و ارتباط تلفنی و تأکید می نماید که بهترین ابزار مصاحبه حضوری می باشد.
 - ۳- انتخاب افراد گروه نمونه. به نظر وی در بیشتر تحقیق های زمینه یابی برای صرفه جویی در وقت و هزینه به جای نمونه گیری تصادفی از نمونه گیری سهمیه ای استفاده می شود.
 - ۴- انتخاب مصاحبه گران و آموزش آنها
 - ۵- تنظیم داده ها و تجزیه و تحلیل آنها.
 - ۶- گزارش یافته های تحقیق
-

۲-۳) چگونگی گردآوری داده ها

برای گردآوری داده های این تحقیق سؤالات مورد نظر در پرسشنامه ای تنظیم گردیده و به وسیله ی پرسشگر آموزش دیده در اختیار آزمودنی ها قرار گرفته است. حضور پرسشگر آموزش دیده علاوه بر اعتبار پرسشنامه، اعتبار مصاحبه ی حضوری در تحقیق زمینه یابی را نیز تأمین نموده است.

۳-۳) جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه ی آماری این تحقیق شامل افرادی است که به صورت روزانه به میادین کار شهر کرمانشاه مراجعه نموده و در جستجوی کار هستند. با توجه به تجمع کارگران در سه میدان پانزده خرداد، نواب صفوی و سرچشمه به صورت سهمیه ای نمونه مورد نظر انتخاب گردیده است. این نمونه شامل ۱۵۰ نفر می باشد که ۱۰۰ نفر از میدان پانزده خرداد، ۲۵ نفر از میدان نواب صفوی و ۲۵ نفر از میدان سرچشمه را شامل می شود. انتخاب ۱۵۰ نفر به عنوان نمونه بر اساس فرمول $n = \frac{Z^2 \sigma^2}{e^2}$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد از جامعه آماری نامعلوم صورت گرفته است.

مقدار σ از طریق حدس بر اساس فرمول $n = \frac{Z^2 \sigma^2}{e^2}$ / ۴ (کوچکترین مقدار - بزرگترین مقدار) $\sigma =$ برآورد گردیده است. (این فرمول توسط محمد نوفرستی پیشنهاد شده است)^۱
بر اساس این فرمول حجم نمونه برای دو متغیر سن و درآمد برآورد و در نهایت با افزودن تعداد ۱۲ نفر به میانگین نمونه های برآوردی حجم نمونه نهایی ۱۵۰ نفر تعیین گردید.
دلیل اینکه از میدان پانزده خرداد سهمیه ای چهار برابر هر یک از میدان های نواب صفوی و سرچشمه انتخاب شده آن است که ظاهر تجمع کارگران این نسبت را می نمایاند.

در این تحقیق پاسخ هر پرسش به صورت جدول توزیع فراوانی (مطلق و درصدی) و هم چنین با نمایش نمودار مورد توصیف و بررسی قرار گرفته است.

۳-۵ پرسشنامه ی تحقیق

برای انجام این تحقیق پرسشنامه ای طراحی گردید، در مورد روایی آن پژوهشگر هر پرسش را با دقت بررسی نموده برای حصول اطمینان از روایی پرسشنامه، آن را در اختیار یک نمونه ده تایی از کارگران میدانی قرار داد. بعد از حصول اطمینان از اینکه پرسشنامه روا می باشد در مورد نمونه اصلی به اجرا درآمد.

برای سنجش اعتبار پرسشنامه از ضریب α کرنباخ استفاده شد. α ی کرنباخ برای این پرسشنامه ۰/۷۹ می باشد. به نظر حسن پاشا شریفی (۱۳۸۳) ضریب اعتبار ۰/۷۰ و یا بیشتر معمولاً برای مقاصد پژوهشی کفایت می کند. چون ضریب α ی کرنباخ این پرسش نامه بیش از ۰/۷۰ می باشد پس از اعتبار پژوهشی برخوردار است. برای اجرای تحقیق، پرسشنامه زیر در اختیار نمونه قرار گرفته است.

فصل چهارم

یافته‌های تحقیق

در این فصل یافته‌های تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد. این یافته‌ها حاصل تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از پرسشنامه تحقیق می‌باشد.

۴-۱) سن کارگران میدانی

با توجه به داده‌های حاصل از پرسشنامه، توزیع فراوانی سن کارگران میدانی به صورت جدول (۴-۱) و هم‌چنین نمودار (۴-۱) می‌باشد. همانطور که از جدول توزیع فراوانی مشاهده می‌کنیم میانگین سن این کارگران ۳۶/۵۹ سال می‌باشد که اگر سن بازنشستگی را ۶۰ سال فرض نماییم انتظار می‌رود به طور متوسط اینان ۲۳/۵ سال دیگر کار کنند. انحراف معیار سن افراد نمونه تحقیق ۱۲/۸۴ سال می‌باشد. نمای سن آنها نیز ۲۴ سال است. حداقل سن ۱۸ و حداکثر ۸۰ سال می‌باشد.

۴-۲) میزان و رشته تحصیلی

نتیجه به دست آمده نشان می‌دهد که کارگران میدانی (در نمونه) اکثراً بی‌سواد و دارای تحصیلات زیر دیپلم می‌باشند. بنابراین در بررسی نتایج به طور کلی میزان تحصیلات در نظر گرفته شده است. نتیجه حاصل از پرسشنامه نشان می‌دهد تعداد ۶۰ نفر یعنی ۴۰ درصد از نمونه بی‌سواد و ۴۴ نفر یعنی ۲۹/۳ درصد ابتدایی بوده‌اند. ۳۴ نفر یعنی ۲۲/۷ درصد دارای تحصیلات راهنمایی تا سیکل و ۱۲ نفر یعنی ۸ درصد دارای تحصیلات در حد دیپلم متوسطه می‌باشند. همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود بیشترین تعداد کارگران میدانی در نمونه از نظر سواد بی‌سواد یا ابتدایی هستند. این نتیجه در جدول (۴-۲) و نمودار (۴-۲) قابل ملاحظه می‌باشد.

۳-۴) مدرک فنی و حرفه ای و رشته مهارت

داشتن مدرک فنی و حرفه ای شانس فرد را برای کسب فرصت شغلی پایدار افزایش می دهد. با این حال ممکن است کسی دارای مدرک یا مدارک فنی و حرفه ای در رشته های متعدد باشد و شغل پایدار نیابد. لذا از کارگران میدانی در مورد داشتن یا نداشتن مدرک فنی و حرفه ای سؤال شد. در پاسخ ۲۱ نفر یعنی ۱۴ درصد از آنها اعلام نمودند که مدرک فنی و حرفه ای دارند و ۱۲۹ نفر یعنی ۸۶ درصد مدرک فنی و حرفه ای نداشتند. کسانی که مدرک فنی و حرفه ای داشتند دارای مهارت های مختلف بودند. نتیجه داشتن یا نداشتن مدرک فنی و حرفه ای در جدول (۳-۴) و نمودار (۳-۴) آمده است.

۴-۴) وضعیت تأهل

عامل تأهل، می تواند در شرایط سخت معیشتی فرد را وادار نماید کارهای مختلفی را انجام دهد. بنابراین از کارگران میدانی در مورد وضعیت تأهل سؤال شده است. نتیجه این پرسش آن است که ۳۳ نفر یعنی ۲۲ درصد مجرد و ۱۱۷ نفر یعنی ۷۸ درصد متأهل می باشند. همانطوریکه در جدول توزیع فراوانی (جدول ۴-۴) و نمودار (۴-۴) مشاهده می شود اکثریت قابل توجه کارگران میدانی متأهل می باشند.

۵-۴) تعداد فرزندان

همچون تأهل فراوانی فرزندان عاملی است برای آنکه کارگر شرایط سخت کار را پذیرا باشد. نتیجه حاصل از پرسشنامه در مورد تعداد فرزندان کارگران میدانی نشان می دهد:

۲۷ نفر یعنی ۱۸ درصد یک فرزند، ۱۷ نفر یعنی ۱۱/۳ درصد دو فرزند، ۱۰ نفر یعنی ۶/۷ درصد سه فرزند، ۱۰ نفر یعنی ۶/۷ درصد چهار فرزند، ۳۹ نفر یعنی ۲۶/۱ درصد بیش از پنج فرزند و ۴۷ نفر یعنی ۳۱/۳ درصد فرزندی نداشته اند. میانگین تعداد فرزند برای گروه نمونه

تحقیق ۲/۵۹ نفر می باشد. این نتیجه را می توان در جدول (۴-۵) و هم چنین نمودار (۴-۵) ملاحظه نمود.

۶-۴) تعداد افراد تحت تکفل غیر از فرزندان

این سوال نیز در راستای دو سؤال قبل مورد بررسی قرار گرفته است. نتیجه ی نشان داده شده در جدول (۴-۶) و هم چنین نمودار (۴-۶) حاکی از آن است که:

۱۳ نفر یعنی ۸/۷ درصد بار تکفل یک نفر دیگر غیر از زن و بچه، ۱۶ نفر یعنی ۱۰/۷ درصد بار تکفل دو نفر دیگر غیر از زن و بچه، ۸ نفر یعنی ۵/۳ درصد بار تکفل سه نفر دیگر غیر از زن و بچه، ۹ نفر یعنی ۶ درصد بار تکفل چهار نفر و بیشتر غیر از زن و بچه ی خود را به عهده دارند.

۱۰۴ نفر یعنی ۶۹/۳ درصد غیر از خود و زن و بچه ی خود کس دیگری را تحت تکفل ندارند. میانگین تعداد افراد تحت تکفل دیگر ۰/۷۲ می باشد.

۷-۴) محل تولد

در این سؤال شهر یا روستای محل تولد و هم چنین استان محل تولد مورد توجه قرار گرفته است. بنابر پاسخ های داده شده ۴۰ نفر یعنی ۲۶/۱ درصد از کارگران میدانی نمونه در نقاط شهری و ۱۱۰ نفر یعنی ۷۳/۳ درصد در نقاط روستایی به دنیا آمده اند. ۱۳۴ نفر یعنی ۸۹/۳ درصد در استان کرمانشاه، ۶ نفر یعنی ۴ درصد در استان کردستان، ۱۰ نفر یعنی ۶/۱ درصد در سایر استان ها به دنیا آمده اند. جدول (۴-۷) و (۴-۸) و هم چنین نمودارهای (۴-۷) و (۴-۸) بیانگر نتیجه ی فوق هستند.

۸-۴) محل سکونت فعلی

در این پرسش شهر یا روستا بودن محل سکونت فعلی کارگران میدانی مورد سؤال قرار گرفته است. دلیل سؤال شدن در مورد سکونت روستایی آن است که احتمالاً برخی از کارگران میدانی در روستاهای حومه شهر کرمانشاه ساکن هستند. با توجه به نتایج منعکس شده در جدول (۴-۹) و نمودار (۴-۹)، ۱۴۱ نفر یعنی ۹۴ درصد از کارگران میدانی نمونه در شهر کرمانشاه و ۹ نفر یعنی ۶ درصد در روستاهای حومه کرمانشاه ساکن می باشند.

۹-۴) وضعیت محل سکونت

منظور آن است که بدانیم کارگران میدانی بیشتر در منازل مسکونی ملکی ساکن هستند یا در شرایطی غیر از آن، نتایج انعکاس یافته در جدول و نمودار (۴-۱۰) بیانگر آن است که:

۹۸ نفر یعنی ۶۵/۳ درصد از کارگران نمونه در خانه های استیجاری

۴۲ نفر یعنی ۲۸ درصد در خانه های ملکی

۸ نفر یعنی ۵/۳ درصد در خانه ی اقوام و دوستان

۲ نفر یعنی ۱/۳ درصد باقی مانده در شرایط دیگری زندگی می کنند.

۱۰-۴) تعداد اتاق و زیربنا

از کارگران پرسش شده است در صورتی که در خانه های ملکی یا استیجاری ساکن هستند تعداد اتاق و زیربنای خانه های خود را اعلام نمایند. این متغیر می تواند وضعیت رفاهی خانواده کارگر را با توجه به بار تکفل بالای آنها به صورتی کلی بنمایاند. در نتیجه حاصله:

۴۴ نفر یعنی ۳۱/۴ درصد در یک اتاق، ۷۱ نفر ۵۰/۷ درصد در خانه های دو اتاقی، ۲۵ نفر یعنی ۱۷/۹ درصد در خانه های با سه اتاق و بیشتر زندگی می کنند. ۱۰ نفر یعنی ۶/۷ درصد نیز در مورد تعداد اتاق خود اظهار نظر نکرده اند.

هم چنین ۴۴ نفر یعنی ۲۹/۳ درصد در خانه هایی با زیربنای زیر شصت متر

۲۹ نفر یعنی ۱۹/۳ درصد در خانه هایی با زیربنای بین شصت تا صد متر

۲۲ نفر یعنی ۱۴/۷ درصد در خانه های صد تا صد و پنجاه متری

۱۰ نفر یعنی ۶/۷ درصد در خانه های با زیربنای بیش از صد و پنجاه متر زندگی می کنند.

۴۵ نفر یعنی ۳۰ درصد در مورد زیربنای خانه خود اظهار نظر ننموده اند.

میانگین زیربنای خانه های استیجاری و ملکی کارگران نمونه تحقیق ۷۹/۲ متر می باشد. این

نتایج در جدول (۴-۱۱ و ۴-۱۲) و نمودار (۴-۱۱ و ۴-۱۲) نشان داده شده است.

۱۱-۴) سال مهاجرت

سابقه سکونت در شهر کرمانشاه بعد از مهاجرت به این شهر مورد پرسش قرار گرفته است. ۲۸ نفر یعنی ۱۸/۷ درصد از کارگران میدانی نمونه در مورد مهاجرت خود اظهار نظر نکرده اند.

۱۰ نفر یعنی ۶/۷ درصد کمتر از یک سال پیش

۱۴ نفر یعنی ۹/۳ درصد ۱ تا ۵ سال پیش

۱۴ نفر یعنی ۹/۳ درصد ۵ تا ۱۰ سال پیش

۸۴ نفر یعنی ۵۶ درصد بیش از ۱۰ سال پیش به شهر کرمانشاه مهاجرت نموده اند. این نتایج در جدول (۴-۱۳) و نمودار (۴-۱۳) نمایش داده شده است. به طور متوسط کارگران مهاجر بیش از ۱۱ سال است که به کرمانشاه آمده اند.

۱۲-۴) انگیزه مهاجرت

در پاسخ این سؤال ۱۰۵ نفر یعنی ۸۶/۱ درصد از کارگران مهاجر به شهر کرمانشاه اعلام نموده اند در جستجوی شغل به این شهر مهاجرت نموده اند.

۴ نفر یعنی ۳/۲۸ درصد به تبعیت از خانواده

۷ نفر یعنی ۵/۷۳ درصد به خاطر بهبود شرایط زندگی

۵ نفر یعنی ۴/۱ درصد به خاطر انتقال محل کار

۱ نفر یعنی ۰/۸۱ درصد به خاطر سایر مسایل به کرمانشاه مهاجرت نموده اند.

ضمناً ۲۸ نفر یعنی ۱۸/۷ درصد اظهار نظر نکرده اند.

این نتایج را می توان در جدول و نمودار (۴-۱۴) مشاهده نمود.

۱۳-۴) قومیت

بنا بر نتایج منعکس شده در جدول و نمودار (۱۵-۴)، ۱۴۹ نفر یعنی ۹۹/۳ درصد از افراد نمونه تحقیق کرد و بقیه یعنی یک نفر (۰/۷) درصد غیرکرد می باشند.

هم چنین بر اساس جدول و نمودار (۱۶-۴)، ۸۵ نفر یعنی ۵۷ درصد از کارگران نمونه تحقیق لک، ۳۱ نفر یعنی ۲۰/۸ درصد کلهر، ۱۷ نفر یعنی ۱۱/۳ درصد جاف و ۱ نفر یعنی ۰/۷ درصد هورامی می باشند. ۱۵ نفر یعنی ۱۰ درصد از نمونه تحقیق اعلام کرده اند متعلق به سایر اقوام کرد هستند.

۱۴-۴) دین و مذهب

تقریباً همه کارگران نمونه تحقیق اعلام کرده اند که مسلمان می باشند. با این توضیح که ۱۴۱ نفر یعنی ۹۴ درصد شیعه، ۸ نفر یعنی ۵/۳ درصد سنی و یک نفر هم مذهب خود را سایر اعلام نموده است. توزیع فراوانی مذهب کارگران نمونه تحقیق در جدول و نمودار (۱۷-۴) نشان داده شده است.

۱۵-۴) وضعیت جسمانی

۱۲۰ نفر یعنی ۸۰ درصد نمونه اعلام داشته اند که از نظر جسمی سالم هستند. ۷ نفر یعنی ۴/۷ درصد بیمار می باشند و ۳۳ نفر یعنی ۱۵/۳ درصد از کل نمونه اعلام کرده اند که بیمار اما تحت معالجه می باشند. هم چنین ۵۳ نفر یعنی ۳۵/۳ درصد از نظر توان جسمی خود را خیلی قوی، ۳۱ نفر یعنی ۲۰/۷ درصد خود را قوی، ۴۹ نفر یعنی ۲۳/۷ درصد خود را متوسط و ۱۷ نفر یعنی ۱۱/۳ درصد خود را ضعیف معرفی نموده اند.

جدول و نمودار (۴-۱۸) و (۴-۱۹) نتایج فوق را نشان می دهد.

۱۶-۴) سطح تحصیل و شغل افراد خانواده

سطح تحصیل و شغل افراد خانواده بر وضعیت تحصیلی و اشتغال افراد مؤثر است. بنابراین در یک سؤال کلی وضعیت تحصیل و شغل پدر، مادر، برادران و خواهران افراد نمونه تحقیق مورد پرسش قرار گرفت. همانطور که از جداول و نمودارهای (۴-۲۰)، (۴-۲۱)، (۴-۲۲)، (۴-۲۳)، (۴-۲۴)، (۴-۲۵)، (۴-۲۶) و (۴-۲۷) برمی آید، ۷۲ نفر از پدران این افراد یعنی ۴۸ درصد بی سواد، یا دارای سواد ابتدایی هستند. ۱۳ نفر یعنی ۸/۷ درصد دارای سواد راهنمایی یا سیکل می باشند و هیچ کدام دیپلم ندارند. در مورد تحصیل ۲۶ نفر یعنی ۴۳/۳ درصد از پدران اظهار نظر نشده است (احتمالاً به دلیل فوت یا سایر مسائل)

۱۹ نفر یعنی ۱۲/۷ درصد از پدران کارگر، ۲۹ نفر یعنی ۱۹/۳ درصد کشاورز و دامدار، ۷ نفر یعنی ۴/۷ درصد دارای شغل اداری و ۳ نفر یعنی ۲ درصد دارای سایر مشاغل بوده اند. در مورد شغل ۹۲ نفر یعنی ۶۱/۳ درصد از پدران اظهار نظر نشده است.

در مورد مادران اعلام شده است ۸۵ نفر یعنی ۵۶/۷ درصد بی سواد و در مورد ۶۵ نفر یعنی ۳۳/۳ درصد بقیه اظهار نظر نشده است.

۸۳ نفر از مادران یعنی ۵۵/۳ درصد خانه دار و ۲ نفر یعنی ۱/۳ درصد دارای سایر مشاغل می باشند و در مورد ۶۵ نفر از مادران یعنی ۳۳/۳ درصد اظهار نظر نشده است.

از مجموع برادران^{۲۷} افراد نمونه تحقیق، ۱۶۹ نفر یعنی ۶۱/۵ درصد بی سواد یا دارای سواد ابتدایی، ۶۵ نفر یعنی ۲۵/۱ درصد دارای تحصیلات راهنمایی یا مدرک سیکل، ۳۲ نفر یعنی ۱۱/۶ درصد دارای تحصیلات متوسطه یا دیپلم هستند و ۵ نفر یعنی ۱/۸ درصد فوق دیپلم یا بالاتر می باشند. ۶۸ نفر یعنی ۲۴/۷ درصد از برادران افراد نمونه تحقیق کارگر، ۱۲ نفر یعنی ۴/۴ درصد اداری، ۲۹ نفر یعنی ۱۰/۵ درصد دارای سایر مشاغل و در مورد ۱۶۶ نفر یعنی ۶۰/۴ درصد اظهار نظر نشده است. دلیل این امر ممکن است بیکار یا دانش آموز بودن برادران باشد.

۱۷۲ نفر یعنی ۷۳/۲ درصد از مجموع خواهران^{۲۸} افراد نمونه تحقیق بی سواد یا دارای تحصیلات ابتدایی، ۴۴ نفر یعنی ۱۸/۷ درصد راهنمایی و سیکل، ۱۷ نفر یعنی ۷/۲ درصد دارای تحصیلات متوسطه و دیپلم و ۲ نفر یعنی ۰/۹ درصد فوق دیپلم و بالاتر می باشند.

هم چنین ۱۸۴ نفر از خواهران یعنی ۷۸/۳ درصد خانه دار، ۴ نفر یعنی ۱/۷ درصد دارای سایر مشاغل می باشند و در مورد شغل ۴۷ نفر یعنی ۲۰ درصد خواهران اظهار نظر نشده است.

^{۲۷} - مجموع برادران افراد نمونه تحقیق ۲۷۵ نفر می باشد.

^{۲۸} - مجموع خواهران افراد نمونه تحقیق ۲۳۵ نفر می باشد.

۱۷-۴) مالکیت زمین کشاورزی

۱۳۰ نفر یعنی ۸۶/۷ درصد از کارگران میدانی در نمونه تحقیق زمین کشاورزی نداشته و ۲۰ نفر یعنی ۱۳/۳ درصد زمین کشاورزی داشته اند. نتیجه در مورد مالکیت زمین کشاورزی در جدول و نمودار (۴-۲۸) خلاصه شده است.

۱۸-۴) مشاغل قبلی

مشاغل قبلی به صورت یک سؤال باز پاسخ پرسش شده است. همانطور که در جدول و نمودار (۴-۲۹) قابل مشاهده است ۹۸ نفر یعنی ۶۵/۳ درصد از کارگران میدانی در نمونه تحقیق در فعالیت های ساختمانی، ۹ نفر یعنی ۶ درصد در فعالیت های فنی، ۲۲ نفر یعنی ۱۴/۷ درصد در سایر فعالیت ها مشغول به کار بوده اند. هم چنین ۲۱ نفر یعنی ۱۴ درصد در مورد شغل قبلی خود اظهار نظر نکرده اند.

۱۹-۴) علاقه شغلی

پرسش از کارگران میدانی در مورد علاقه شغلی و تعیین علاقه شغلی آنها برنامه ریزان را کمک می نماید که در مورد حل مشکل آنان با دقت بیشتر عمل نمایند. در تحقیق حاضر ۴۰ نفر یعنی ۲۶/۷ درصد افراد نمونه تحقیق به مشاغل صنعتی ابراز علاقه نموده اند، ۷۰ نفر یعنی ۴۶/۷ درصد به مشاغل ساختمانی، ۱۰ نفر یعنی ۶/۷ درصد به مشاغل اداری، ۸ نفر یعنی ۵/۳ درصد به بازرگانی، ۳ نفر یعنی ۲ درصد به مشاغل علمی علاقمند بوده اند و ۱۹ نفر یعنی ۱۲/۷ درصد به سایر مشاغل ابراز علاقه کرده اند.

نتیجه علاقه شغلی در جدول (۴-۳۰) و نمودار (۴-۳۰) خلاصه شده است.

۲۰-۴) زمینه فعلی فعالیت

۱۳۹ نفر یعنی ۹۲/۷ درصد از کارگران نمونه تحقیق در فعالیت های مربوط به ساختمان، ۷ نفر یعنی ۴/۷ درصد در خدمات و ۴ نفر یعنی ۲/۷ درصد در سایر فعالیت ها به کار مشغول می شوند. این نتایج در جدول و نمودار (۳۱-۴) نشان داده شده است.

۲۱-۴) مهارت در کار فعلی

از کارگران نمونه تحقیق پرسش شده است آیا در زمینه ای که فعالیت می نمایند مهارتی هم دارند نتیجه پاسخ آنها در جدول و نمودار (۳۲-۴) نشان می دهد که ۷۳ نفر یعنی ۴۸/۷ درصد آنها هیچ گونه مهارتی ندارند، ۷۷ نفر یعنی ۵۱/۳ درصد اعلام نموده اند که در کار خود مهارت دارند. در بین افرادی که اعلام کرده اند مهارت دارند ۲۹ نفر یعنی ۱۹/۳ درصد نمونه در زمینه ساختمان، ۱۲ نفر یعنی ۸ درصد در زمینه های فنی و ۳۶ نفر یعنی ۲۴ درصد در سایر زمینه ها مهارت دارند.

نتیجه نوع مهارت در جدول و نمودار (۳۳-۴) ارائه گردیده است.

۲۲-۴) تمایل به گذراندن دوره های مهارت آموزی

۲۰ نفر یعنی ۱۳/۳ درصد از افراد نمونه اعلام کرده اند که حاضر به آموزش و کسب مهارت هستند و ۱۳۰ نفر یعنی ۸۶/۷ درصد به کسب مهارت از طریق آموزش ابراز تمایل نکرده اند. نتیجه تمایل به آموزش برای کسب مهارت در جدول و نمودار (۳۴-۴) آمده است.

۲۳-۴) فصل کار در میدان

از کارگران میدانی پرسش شده است که بیشتر در کدام فصل سال برای کار به میدان می آیند. در پاسخ آنها که در جدول و نمودار (۳۵-۴) نشان داده شده است در مجموع از بین ۱۵۰ نفر

نمونه، ۱۲۳ نفر یعنی ۸۲ درصد در فصل بهار، ۱۳۰ نفر یعنی ۸۶/۷ درصد در فصل تابستان، ۱۲۹ نفر یعنی ۸۶ درصد در فصل پاییز، ۱۲۸ نفر یعنی ۸۵/۳ درصد در فصل زمستان در میدان حضور می یابند.

این نتایج حاکی از آن است که به طور متوسط ۸۵ درصد این کارگران تمام فصول سال در میدان حضور می یابند و از این طریق در جستجوی کسب درآمد و تأمین معیشت هستند.

۴-۲۴) تعداد روزهای کار

این که کارگران میدانی به دنبال کار به میدان می آیند یک موضوع است و اینکه برایشان کار روزانه ای وجود دارد یا خیر موضوع دیگر. در پاسخ به پرسشی که تعداد روزهایی که کارگران برایشان کار پیدا می شود پاسخ داده شد. ۱۵ نفر یعنی ۱۰ درصد کمتر از پنج روز، ۲۹ نفر یعنی ۱۹/۳ درصد پنج تا ده روز، ۳۳ نفر یعنی ۲۲ درصد ۱۰ تا ۱۵ روز و ۱۸ نفر یعنی ۱۲ درصد ۱۵ تا ۲۰ روز کار پیدا می کنند و هیچ یک بیش از ۲۰ روز در ماه کاری نمی یابند. نتیجه این پرسش در جدول و نمودار (۴-۳۶) آمده است. میانگین روزهای کار برای کارگران نمونه تحقیق حدود ۹ روز در ماه و انحراف معیار آن ۴/۶۴ روز می باشد. هم چنین نمای روزهای کار، ۱۰ روز می باشد.

۴-۲۵) درآمد روزانه در میدان

علاوه بر اهمیت تعداد روزهای کار برای کارگران، میزان درآمد آنها به ازای هر روز کار نیز بسیار مهم می باشد. در پاسخ به این سؤال ۱۲ نفر یعنی ۸ درصد اعلام کرده اند روزانه کمتر از سه هزار تومان، ۳۳ نفر یعنی ۲۲ درصد درآمد روزانه خود را سه تا شش هزار تومان، ۳ نفر یعنی ۲ درصد درآمد خود را شش تا نه هزار تومان و ۱ نفر یعنی ۰/۷ درصد درآمدشان را بیش از روزانه نه هزار تومان اعلام نموده اند. ۱۰۱ نفر یعنی ۶۷/۳ درصد درآمد خود را اعلام ننموده اند.

توزیع درآمد افراد نمونه تحقیق در جدول و نمودار (۴-۳۷) آمده است. میانگین درآمد روزانه این کارگران حدود ۴۰۰۰ تومان و انحراف معیار آن حدود ۱۶۷۰ تومان می باشد. نمای درآمد روزانه نیز ۵۰۰۰ تومان است.

۴-۲۶) مخارج ماهیانه

جدول و نمودار (۴-۳۸) بیانگر آن است که ۱۹ نفر یعنی ۱۲/۷ درصد از مجموع (۱۴۳ نفر کارگر پاسخ گو به سؤال مخارج ماهیانه) بین ۵۰ تا ۹۰ هزار تومان، ۴۲ نفر یعنی ۲۸ درصد ۹۰ تا ۱۳۰ هزار تومان، ۶۴ نفر یعنی ۴۲/۷ درصد ۱۳۰ تا ۱۷۰ هزار تومان، ۱۸ نفر یعنی ۱۲ درصد بیش از ۱۷۰ هزار تومان، ۷ نفر یعنی ۴/۷ درصد نیز مخارج خود را اعلام نکرده اند. انحراف معیار مخارج ماهیانه ۳۸۵۲۰ تومان و نمای آن ۱۵۰۰۰۰ تومان می باشد.

۴-۲۷) منبع درآمد دیگر

اگرچه ضعف منابع درآمدی اساسی ترین عامل برای حضور کارگران در میداين کار می باشد اما برای مشخص شدن این سؤال که چند درصد از این کارگران منابع دیگری برای تأمین معیشت خود (در هر اندازه ای) دارند از آنها خواسته شده در صورت داشتن منابع دیگر درآمدی آن را اعلام نمایند.

در پاسخ ۱۲۸ نفر یعنی ۸۵/۳ درصد اعلام نموده اند که منبع درآمد دیگری ندارند و ۵ نفر یعنی ۳/۳ درصد اعلام داشته اند که غیر از کار در میدان منبع درآمد دیگری دارند. هم چنین ۱۷ نفر یعنی ۱۱/۳ درصد در مورد منبع دیگر درآمد اظهار نظر نکرده اند. این نتیجه در جدول و نمودار (۴-۳۹) نشان داده شده است.

۲۸-۴) حمایت سازمان ها

در پاسخ به این پرسش که تحت حمایت چه سازمانی هستید: ۱ نفر یعنی ۰/۷ درصد از کارگران اعلام داشته اند که تحت پوشش سازمان بهزیستی، ۴ نفر یعنی ۲/۷ درصد تحت حمایت کمیته امداد می باشند. و ۱ نفر یعنی ۰/۷ درصد تحت حمایت سایر سازمان ها می باشد. ۱۴۴ نفر یعنی ۹۶ درصد تحت حمایت هیچ سازمانی نیستند. (یا اظهار نظر نکرده اند) جدول و نمودار (۴۰-۴) بیانگر نتیجه فوق می باشد.

۲۹-۴) پوشش بیمه ای

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق که در جدول و نمودار (۴۱-۴) انعکاس یافته است ۲ نفر یعنی ۱/۳ درصد از افراد نمونه تحقیق تحت پوشش سازمان های بیمه ای می باشند و ۱۴۱ نفر یعنی ۹۴ درصد تحت پوشش هیچ گونه بیمه ای نمی باشند. ۷ نفر یعنی ۴/۷ درصد در مورد پوشش بیمه ای خود اظهار نظر نکرده اند.

۳۰-۴) تمایل به جستجوی کار توسط مؤسسات کاریابی

با توجه به مشکل جستجوی کار در میدان (وقت گیر بودن و خسته کننده بودن) از کارگران نمونه تحقیق پرسش شد که چه اندازه تمایل دارند مؤسسه ای کار جستجوی شغل را برای آنها انجام دهد. در پاسخ ۱۳۳ نفر یعنی ۸۸/۷ درصد خیلی زیاد، ۱ نفر یعنی ۰/۷ درصد زیاد، ۶ نفر یعنی ۴ درصد متوسط و ۳ نفر یعنی ۲ درصد کم. به این امر ابراز تمایل نموده اند و ۷ نفر یعنی ۴/۷ درصد اظهار نموده اند که هیچ تمایلی به این موضوع ندارند. با توجه به نتیجه منعکس شده در جدول و نمودار (۴۲-۴) در مجموع بیش از ۹۳ درصد (شامل متوسط، زیاد و خیلی زیاد) به این امر علاقمند می باشند.

هم چنین ۲۶ نفر یعنی ۱۷/۳ درصد اعلام نموده اند که بابت کارایی تمایل به پرداخت هزینه ندارند، ۲۰ نفر یعنی ۱۳/۳ درصد اعلام نموده اند حاضرند تا ۵ درصد درآمدشان را بابت کارایی بپردازند. ۴۳ نفر یعنی ۲۸/۷ درصد اعلام داشته اند حداکثر تا ده درصد و ۶۱ نفر یعنی ۴۰/۷ درصد اعلام کرده اند که حاضرند حتی بیش از ده درصد از درآمدشان را بابت کارایی بپردازند.

۳۱-۴) راهکارهای پیشنهادی برای بهبود شرایط

در یک پرسش باز پاسخ از کارگران سؤال شد که برای بهبود وضعیت و شرایط زندگی خود چه پیشنهادهایی دارند؟ در پاسخ مواردی به شرح زیر پاسخ داده شد.

- ۱- یافتن کار مطمئن
- ۲- ایجاد سرمایه صنعتی و احداث کارخانه و فراهم شدن کار در شهر کرمانشاه
- ۳- احساس مسئولیت مسئولین
- ۴- اعطای وامهای بلندمدت توسط دولت
- ۵- مقابله با رانت خواری و پارتی بازی
- ۶- کاهش سن بازنشستگی
- ۷- گسترش مرزهای تجاری
- ۸- اطلاع رسانی در زمینه اشتغال و بیکاری
- ۹- در صورت ناتوانی دولت در حل مشکل اشتغال، مشکل مسکن را حل کند
- ۱۰- حمایت های سازمان های دولتی حمایت کننده اقشار آسیب پذیر

فصل پنجم

نتایج و پیشنهادهای تحقیق

۵-۱) نتایج تحقیق

مطالعه‌ی حاضر برای شناسایی ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی نیروی کار عرضه شده در میداین (کار غیررسمی) شهر کرمانشاه انجام شده است. یافته‌های مطالعه به طور مفصل در فصل چهارم ارائه گردید. در این فصل خلاصه‌ای از نتایج موردبررسی قرار می‌گیرد.

۵-۱-۱) ویژگی‌های اجتماعی نیروی کار میدانی

به طور کلی می‌توان ویژگی‌های اجتماعی نیروی کار عرضه شده در میداین کار غیررسمی شهر کرمانشاه را به صورت زیر بیان نمود.

از نظر سنی کارگران نمونه‌ی تحقیق در دامنه‌ی ۱۸ تا ۸۰ سال بامیانگین ۳۶٫۵ سال قراردادارند و با توجه به آن که کار آن‌ها نا پایدار، کم درآمد و بدون پشتوانه‌ی بیمه‌ای است در نگرانی جدی به سر می‌برند و این وضع اقتضا می‌کند که از نظر حمایتی مورد توجه قرار گیرند.

حدود ۷۹ درصد از کارگران میدانی شهر کرمانشاه یا کاملاً بی‌سواد هستند و یا سواد

ابتدایی دارند. علاوه بر این بیش از ۸۰ درصد پدران و تقریباً همه‌ی مادران آن‌ها نیز بی‌سواد

می‌باشند. بررسی وضعیت سواد سایر اعضای خانواده (برادران و خواهران) نیز بیانگر

گسترده‌گی بی‌سوادی در میان آن‌ها است. با توجه به این وضع نمی‌توان بدون حمایت

سازمان‌های دولتی و نهادهای حمایتی به بهبود درون‌زای شرایط زندگی کارگران میدانی

امیدوار بود. یعنی وضعیت معیشتی این افراد و خانواده‌های آن‌ها به خودی خود بهبود نمی‌

یابد. این نتیجه‌ی زمانی جدی‌تر می‌شود که آن‌ها را در کنار مهارت‌های فنی و حرفه‌ای مورد

بررسی قرار دهیم، آنجا که کم‌تر از ۱۴ درصد کارگران میدانی مدرک فنی دارند.

از دیگر ویژگی های این افراد آن است که بیش از ۷۸ درصد متأهل اند و به خاطر فشار شدید مشکلات معیشتی درشرایطی چنین سخت کار می کنند و به هیچ وجه کار میدانی برای آن ها از روی انتخاب نبوده است .

قابل توجه است که غالباً این افراد در محلات حاشیه ی شهر کرمانشاه ساکن بوده و فقط ۲۸ درصد آنها سر پناه ملکی دارند واین وضعیت باعث می شود تا آن ها با مشکلاتی بیش از جستجوی کار در میدان مواجه باشند. این درحالی است که بیش از ۷۳ درصد کارگران میدانی درروستا متولد شده و حدود ۹۰ درصد اهل استان کرمانشاه می باشند. بنابراین می توان ادعا کرد که توجه به ایجاد بسترهای اشتغال مولد و پایدار در نقاط روستایی به کمک بسترهای فرهنگی می تواند هم مشکل تعدادی از این افراد را رفع نماید و هم ازگسترش آن پیشگیری کند.

دیگر ویژگی کارگران میدانی شهر کرمانشاه آن است که بیش از ۹۹ درصد گُرد و از نظر مذهبی ۹۴ درصد شیعه هستند. از نظر وضعیت جسمانی نیز حدود ۲۰ درصد بیمار و تحت معالجه و بیش از ۱۱ درصد توانایی انجام چنین فعالیت هایی را ندارند و از روی ناچاری در میدان حضور پیدا می کنند و گاه مشاهده می شود که بعد از حضور در میدان و بی نتیجه ماندن تلاششان به گدایی پناه می برند.

۲-۱-۵) ویژگی های اقتصادی نیروی کار میدانی

با توجه به نتایج مطالعه ی حاضر به طور کلی می توان ویژگی های اقتصادی نیروی کار میدانی را به صورت زیر خلاصه نمود.

اگرچه اکثر این افراد روستازاده هستند ولی فقط ۱۳ درصدشان به صورت فردی یا خانوادگی آن هم در مقیاس کوچک دارای زمین کشاورزی می باشند. و این نشان می دهد که اینان برای ماندن یا رفتن به روستاها انگیزه ی کافی ندارند.

اگرچه زمینه‌ی فعالیت بیش از ۹۲ درصد کارگران میدانی کارهای ساختمانی است ولی کم‌تر از ۴۷ درصد به این کارها علاقه مند هستند و در همین حدود دارای تجربه و مهارت در زمینه فعالیت خود می‌باشند.

تقریباً همه‌ی این افراد در تمام فصول سال برای کار به میدان می‌روند و این حاکی از آن است که کار میدانی دیگر پدیده‌ی فصلی نیست. با این وجود حاصل کار بسیار نگران‌کننده است. زیرا به طور متوسط هر کارگر میدانی در ماه ۹ روز کار می‌کند و هرروز ۴۰۰۰ تومان درآمد کسب می‌نماید (ماهانه ۳۶۰۰۰ تومان). در حالی که متوسط مخارج ماهیانه‌ی این افراد ۱۳۰۰۰۰ تومان است. علاوه بر این فقط ۱,۵ درصد تحت پوشش بیمه اند و حدود ۹۶ درصد مشمول هیچ‌گونه پوشش حمایتی نیستند. شکاف جدی میان درآمد و هزینه‌ی کارگران میدانی و نبود پوشش حمایتی مناسب برای آن‌ها به گونه‌ی است که نیاز به توضیح ندارد و لازم است مورد توجه مدیران و برنامه ریزان بخش‌های حمایتی قرار بگیرد.

حدود ۹۰ درصد کارگران میدانی مایل هستند که مؤسسات کاریابی برای آن‌ها جستجوی شغل بکنند و بیش از ۸۲ درصد تمایل دارند بیش از ۵ درصد درآمدشان را بابت هزینه‌های جستجوی شغل بپردازند و این بیانگر جدی بودن جستجوی شغل در میان آن‌ها است.

در میان این افراد فقط حدود ۱۳,۵ درصد برای آموزش در زمینه‌های شغلی اعلام آمادگی کرده اند و بیشترشان حل مشکلات خود را انتظار می‌کشند.

با توجه به نتایج این مطالعه می‌توان گفت وجود کارگران میدانی روی دیگر سکه‌ی فقر و مشکلات معیشتی بوده و چاره‌اندیشی جدی را الزام می‌نماید. هم‌چنین این نگرانی وجود دارد که در صورتی که زمینه برای اشتغال پایدار فراهم نگردد این پدیده به گسترش بزه‌های اجتماعی منجر شده و حتی ممکن است در آینده تحصیل کرده‌ها نیز به جمع کارگران میدانی پیوسته و به مشکلات آن‌ها دچار شوند.

۲-۵) پیشنهادات

۱-۲-۵) پیشنهادات اجرایی

با توجه به نتایج حاصل از این مطالعه به طور کلی می توان گفت کارگران میدانی باید توانمند شوند تا مشکلات آنها و هم چنین مشکلات اجتماعی ناشی از وجود آنها به حداقل برسد. از جمله می توان به موارد زیر اشاره نمود:

الف) توجه به روستاها از نظر تأمین زیرساخت ها، فراهم نمودن امکانات آموزشی و بهداشتی

مناسب، تشویق و حمایت سرمایه گذاری صنعتی مکمل فعالیت های کشاورزی در روستاها

ب) شناسایی دقیق افراد آسیب پذیر و تأمین حداقل معیشت برای آنها تا بتوانند در مورد توانمندسازی خود از طریق آموزش، بهداشت و کسب مهارت تصمیم بگیرند.

ج) تدارک و تأمین مراکز رسمی برای مراجعه این گروه از کارگران و معرفی به کار آنها توسط این مراکز. برای این کار می توان از طریق رسانه ها به طور رسمی این مراکز را معرفی نموده و کارفرمایان را تشویق نمود که از این مراکز نیروهای خود را تأمین نمایند.

د) مورد توجه قرار دادن این گروه توسط سازمان های حمایت کننده مانند سازمان بهزیستی، کمیته امداد و ...

ه) تحت پوشش قرار دادن این گروه با بیمه های اجتماعی. این امر ممکن است برای دولت بار مالی زیادی داشته باشد اما از وظایف دولت و جزء حقوق اساسی مردم می باشد.

۲-۲-۵) پیشنهادات برای مطالعات آتی

الف) در این تحقیق به دلیل محدودیت های مالی، در دامنه محدودی (شهر کرمانشاه) موضوع مورد مطالعه قرار گرفته است لذا می توان پیشنهاد نمود این تحقیق در دامنه ای وسیع تر و در شهرهای مختلف صورت گیرد.

ب) بازار کار میدانی جزئی از اقتصاد غیررسمی می باشد در مورد برآورد اقتصاد غیررسمی ظاهراً مطالعه انجام شده ای در کشور وجود ندارد. پیشنهاد می شود بازار کار غیررسمی در ضمن اقتصاد غیررسمی به صورت کشوری یا محلی مورد مطالعه قرار گیرد.

ج) ساماندهی بازار کار میدانی به عنوان جزئی از بازار کار غیررسمی نیازمند تأمین هزینه های مالی می باشد. پیشنهاد می گردد در مطالعات وسیع تر ضمن برآورد دقیق حجم کار میدانی، میزان منابع مالی برای سامان دهی آن و هم چنین منابع تأمین آن برآورد گردد.